

شکاف بین نسلی و اصول حاکم بر مدیریت خانواده از دیدگاه قرآن و نهج البلاغه

قهرمان مددلو^۱

سمیه آزاددل^۲

زینب نعمتی^۳

چکیده

تفاوت های طبیعی بین پیر و جوان از نظر تفکر، قدرت و قوت بدنی، آگاهی های ناشی از تجربه آموزی، تمایلات نفسانی، تخیل و خرد ورزی، عواطف و احساسات و از عوامل مهم تقابل یا انقطاع نسل هاست و کم و بیش در همه دوران حیات بشر وجود داشته است. خانواده خمیرمایه پیکره اجتماعی به مدیریتی سالم نیازمند است که از هرگونه درهم ریختگی جلوگیری کند. برای این اساس این مقاله برآن است تا به بررسی شکاف بین نسلی در اصول خانواده از دیدگاه قرآن و امیرالمؤمنین علی(ع) در میان سخنان گوهریار ایشان در نهج البلاغه بپردازد و درصدد آن است تا به پاسخ این سوال بپردازد که خانواده ناب شیعی از نظر امام علی(ع) چگونه است؟ و محورهای مختلف ذکر شده توسط خود ایشان چیست؟ اهمیت این موضوع در آن است که جامعه شیعی باید اصول مدیریتی خانواده ناب شیعی را از دیدگاه برترین رهبر خود شناخته و خود را با آن همسو و هم جهت نماید. این تحقیق با رویکردی تحلیلی- توصیفی به بررسی جایگاه خانواده در نهج البلاغه از جمله: چگونگی مدیریت خانواده و تأثیر شکاف بین نسلی در پرداختن به اصول حاکم بر مدیریت خانواده و... می پردازد و مدیریت صحیح خانواده با توجه به فرامین و سفارش های نهج البلاغه می تواند شکاف بین نسلها را کاهش داده یا حداقل تعدیل نماید.

واژگان کلیدی: شکاف بین نسلی، خانواده، مدیریت خانواده.

مقدمه

گسست نسلها و پدیده ایجاد فاصله فکری و فرهنگی و... میان والدین و فرزندان، رویدادی نیست که به مقطع زمانی امروز و در موقعیت سیاسی- جغرافیایی انقلاب اسلامی منحصر باشد. بلکه با گذری در تاریخ تعداد فراوان، این گسست را در حیات بشر می بینیم. بنابراین باید زمینه های بروز گسست میان نسلها و اهمیت این رویداد بیش از پیش معرفی و عوامل ایجادکننده و تشدیدکننده آن به دقت موشکافی شود. سپس در گام بعدی، باید به فکر همگرایی بود تا دست یابی به اهداف تربیتی محقق شود. بنابراین در زندگی و مسائل اجتماعی داشتن مدیر کارآمد برای اداره درست امور، حکم عقل

^۱ هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان، گروه تربیت حرفه ای، ایران، خوی، g.madadlou@gmail.com

^۲ دانشجوی کارشناسی رشته تربیت معلم قرآن مجید، دانشکده علوم قرآنی خوی، so.azaddel@gmail.com

^۳ دانشجوی کارشناسی علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، ایران، خوی، nematy93@yahoo.com

است؛ زندگی زناشویی که به تدریج از دو نفر به سه نفر و بیشتر گسترش پیدا می‌کند، نیازمند مدیری است که دارای ویژگی‌های خاصی مانند: توانمندی جسمی، عقلی و ... باشد که معمولاً این مرد (شوهر) است که عقل به مدیریت او حکم می‌کند و شرع مقدس نیز آن را پذیرفته‌است. داشتن روحیه بلند و از خودگذشتگی به شیرینی زندگی و دوام آن بسیار کمک می‌کند! خانه و خانواده هم می‌تواند به کشوری کوچک که درگیر جنگ‌های داخلی است تبدیل شده و عرصه‌ی ظلم و حق‌کشی گردد و هم می‌تواند مدینه‌ی فاضله‌ای شود که عدالت در سرتاسر آن حاکم است. انتخاب هر یک از این دو تصویر، بر عهده‌ی اعضای خانواده است. لذا این مقاله درصدد بررسی اصول مدیریتی خانواده با توجه به شکاف بین نسلی در این اصول مدیریتی است. در مورد مدیریت خانوادگی در حکمت ۱۷۶ می‌فرماید: «بردباری و تحمل سختی‌ها، ابزار ریاست است.» برای نوشتن مقاله از روش تحلیل - توصیفی استفاده‌شده و آیات قرآن و خطبه‌ها و حکمت‌ها و نامه‌ها در این زمینه مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته‌اند.

بیان مسأله

آدمی در هر برهه از زمان، متناسب با مقتضیات و مسائل و مشکلات آن، نیازها و گرایش‌های فکری خاص دارد و جوان نیز از این خصیصه مستثنا نیست. بنابراین، همگام با تحولات اجتماعی، سیاسی و پیشرفت علم و تکنولوژی؛ فرصت‌ها، فراغت‌ها، تفریحات، سرگرمی‌ها، دلمشغولی‌های وی متفاوت خواهد بود. هر مکتب فکری که بتواند متناسب با تحولات جوابگوی نیاز نسل‌ها باشد و بر واقعیت‌ها چشم‌ندوزد و تنها به راه‌حل‌های انتزاعی و تجربیدی اکتفا نکند، می‌تواند دوام و بقای خود را تضمین کند. بنابراین، بر صاحبان اندیشه و مربیان اخلاقی جامعه است متناسب با نیازهای زمانه بیندیشند و از پاسخگویی بر اساس مقتضیات آن غفلت نورزند. به همین دلیل سفارش شده است که بزرگسالان اصراری بر پیروی فرزندان در پاره‌ای امور، نداشته باشند. علی (ع) فرموده‌اند: لا تقصروا اولادکم علی آدابکم فانهم مخلوقون لزمان غیر زمانکم. (ابن ابی‌الحدید، ج ۲۰: ۲۶۷) فرزندان خود را برای پیروی آداب خود تحت فشار قرار ندهید؛ زیرا آنان در زمانی غیر زمان شما زندگی می‌کنند.

باید متذکر شد که «پاره‌ای بنیادهای اخلاقی ثابتند و در هر زمان و مکانی باید بدان پای بند بود و تحت هیچ شرایطی نباید از آن تخطی کرد؛ اما پاره‌ای دیگر غیر ثابتند و شامل شیوه‌ها و ابزارهای علمی است که روند ارتباطات اجتماعی و چگونگی زیستن افراد را به تصویر می‌کشد، مانند چگونگی لباس پوشیدن، که البته باید با اصول ثابت و تغییرناپذیر اخلاقی همسانی داشته باشد.» (فضل‌الله، ۱۳۷۸ «۹۸-۹۷»)

سوال ۱ اصول مدیریت خانواده چیست؟

سوال ۲ خصوصیات خانواده ناب شیعی از نظر امام علی (ع) چگونه است؟

سوال ۳ شکاف بین نسلی در پرداختن به اصول حاکم بر مدیریت خانواده چگونه است؟

اهمیت این موضوع در آن است که جامعه شیعی باید اصول مدیریتی خانواده ناب شیعی را از دیدگاه برترین رهبر خود شناخته و خود را با آن همسو و همجهت نماید و در نهایت این امر باعث کاهش شکاف بین نسلی و خصوصا نسل جوان خواهد شد که با پای بند کردن خود به این اصول این شکاف کاهش پیدا خواهد کرد.

مفاهیم و اصطلاحات

شکاف نسلی:

دربارهٔ اختلاف نسل‌ها با یکدیگر، مفاهیم متعددی بکار رفته‌است. گاهی صحبت از تفاوت نسلی^۱ شده‌است. تفاوت اندک دو نسل در ارزش‌ها یا هنجارها یا در نگرش‌ها، طبیعی بوده و تقریباً در همهٔ جوامع و زمان‌ها وجود داشته‌است. این تفاوت عمدتاً ریشه‌ای روان‌شناختی دارد و افراد در سنین مختلف به دلیل شرایط متفاوت عاطفی و روانی از یکدیگر باز شناخته می‌شوند (اینگلههارت ۱۳۷۳: ۸۶). اختلاف دو نسل بعضاً در مفهوم انقطاع یا گسست نسلی^۲ بکاربرده می‌شود و آن عبارت از اختلافی در ارزش‌ها یا هنجارها و نگرش‌هاست که موجب جدایی نسل جدید از نسل قدیم و طغیان نسل جدید در برابر نسل قدیم می‌شود. در این وضعیت، غالباً نوجوانان و جوانان می‌کوشند تا آخرین پیوندهای وابستگی خود را از والدین یا نسل بالغ بگسلند و اغلب در این راه به گردن‌کشی و طغیانگری می‌پردازند (شرقی ۱۳۸۲: ۱۰۸).

گسست نسلی در خانواده میان پدر، مادر و فرزندان به معنی عدم تبعیت کامل فرزندان از پدر و مادر و تغییر گروه مرجع جوانان است. در پیدیدهٔ گسست نسل‌ها، نوعی اختلال در تبعیت فرزندان از والدین به وجود می‌آید؛ به این معنا که فرزندان برای همانندسازی، فرد دیگری را جایگزین شخصیت پدر یا مادر می‌کنند (شرقی ۱۳۸۲: ۱۱۳).

رایج‌ترین مفهوم بکار رفته دربارهٔ اختلاف نسلی، مفهوم شکاف نسلی است. در فرهنگ آکسفورد، شکاف نسلی به عنوان اختلافی در نگرش یا رفتار جوانان و افراد سالمندتر تعریف شده‌است که موجب عدم فهم متقابل آنان از یکدیگر می‌شود (آکسفورد ۲۰۰۰).

مدیریت:

واژه مدیریت در لغت به معنای کارگردانی، گرداننده، اداره کننده، و کسی که کاری را اداره می‌کند، می‌باشد. (دهخدا، ۱۳۷۷: ۲۰۵۶۱)

مدیریت در اصطلاح عبارتست از فرآیند به‌کارگیری مؤثر و کارآمد منابع مادی و انسانی در برنامه‌ریزی، بسیج نیروها و امکانات و هدایت و کنترل است که برای دستیابی به اهداف سازمانی و براساس نظام ارزشی مورد قبول صورت گیرد. (معین، ۱۳۸۲: ۶۸۳۲) همچنین این واژه به مفهوم بکارگیری پرسنل، آشنا کردن آنان به کار و سرانجام بهره‌گیری از آنان است. (علی‌زاده، ۱۳۷۷: ۱۵)

¹ Generation difference

² Generation discontinuity

از نگاه انوری تعریف مدیریت عبارتست از: توانایی و شایستگی اداره جایی یا رهبری و کنترل فعالیت‌های در حال انجام برای رسیدن به هدف‌های مورد نظر است. (انوری، ۱۳۸۲: ۶۸۳۱)

اصول مدیریت خانواده

با توجه به پژوهش انجام شده مهم‌ترین اصول مدیریتی است عبارت است از:

اصول تقسیم کار و مسئولیت پذیری

ازدواج و تشکیل خانواده، پیش از آنکه برای ارضای غریزه جنسی باشد، یک مسئولیت است و کسی که ازدواج می‌کند باید به این مسئولیت آگاه باشد. زن باید بداند در برابر این ازدواج که مرد او را شریک زندگی انتخاب کرده چه مسئولیت و وظایفی دارد. اگر واقف نباشد و آن‌ها را به کار نگیرد بدون شک مشکل به وجود می‌آید، مرد نیز باید به وظایف و مسئولیت خود در برابر همسری که انتخاب می‌کند آگاه باشد و بداند که در برابر او چه تعهدی دارد؛ زیرا عقد ازدواج یک عامل اخلاقی است، اگر تعهدی می‌سپارد، تعهدات و مرزها را بشناسد و کاملاً پای‌بند عمل به آن‌ها باشد و بداند فلسفه ازدواج چیست. (رحیمی، ۱۳۹۰: ۱۷۶)

کارهای زندگی از کار بیرون و درون منزل تشکیل شده‌است و زن و مرد باید بخشی از آن را به عهده گیرند. امام باقر علیه السلام می‌فرماید: علی علیه السلام و فاطمه سلام الله علیها از رسول خدا صل الله علیه و آله درباره خدمت در زندگی مشترک تقاضای تقسیم کار کردند. پس حضرت فرمودند: فاطمه سلام الله علیها کارهای درون خانه و علی علیه السلام کارهای بیرون خانه را انجام دهند. بهترین تقسیم کار این است که مرد کارهای خارج از منزل و زن کارهای درون آن را عهده‌دار شود. زن با تقسیم کار احساس می‌کند که در زندگی جایگاهی دارد و علاوه بر داشتن تکلیف، حقی نیز دارد؛ از این رو باید حرمتش حفظ شود. (حرّ عاملی، ۱۴۰۹: ۲۰؛ ۱۷۲)

رسول اکرم صل الله و علیه و آله فرمود: [ای زنان] هر یک از شما با اشتغال در خانه خویش، [اگر خدا خواهد] ثواب مجاهدان را خواهد یافت. (پاینده، ۱۳۸۲: ۱۳۸؛ ح ۲۸۹۷)

رسول اکرم صل الله و علیه و آله فرمود: هر زنی که در خانه همسر خود به قصد مرتّب کردن آن، چیزی را جابه‌جا کند، خداوند به او نظر [رحمت] افکند و هر که خداوند به او نظر [رحمت] کند، عذابش نکند. (صدوق، ۱۴۱۷: ۳۳۶) (مجلسی، ۱۴۱۳: ۱۰۳؛ ج ۳۵۱)

امام علی علیه السلام در خطبه ۲۳ نهج البلاغه می‌فرماید: «مسلمانی که از خیانت پاک است انتظار دارد یکی از دو خوبی نصیب او گردد: یا دعوت حق را لبیک گفته عمر او پایان پذیرد (که آنچه در نزد خداست برای او بهتر است). و یا خداوند، روزی فراوان به او دهد و صاحب همسر و فرزند و ثروت گردد؛ و هم‌چنان دین و شخصیت خود را نگاهدارد.» همانا ثروت و فرزندان؛ محصول دنیا و فانی‌شدنی، و عمل صالح زراعت آخرت است، گرچه گاهی خداوند، هر دوی آن را به ملت‌هایی خواهد بخشید. و نیز می‌فرماید: «کاری که برتر از توانایی زن است به او وامگذار، که زن، گل بهاری است، نه پهلوانی سخت

کوش و خشن.» و نیز می‌فرماید: «کار هر کدام از خدمتکاران را معین کن که او را در برابر آن کار مسئول بدانی، که تقسیم درست کار سبب می‌شود کارها را به یکدیگر وا نگذارند، و در خدمت سستی کنند.»

در حکمت ۳۱۹ می‌فرماید: «ای فرزند! من از تهیدستی بر تو هراسناکم، از فقر به خدا پناه ببر، که همانا فقر، دین انسان را ناقص، و عقل را سرگردان، و عامل دشمنی است.»

شکاف بین نسلی در اصل تقسیم کار و مسئولیت پذیری

طبق این اصل می‌توان گفت که کارهای منزل به دو دسته تقسیم شده و مرد موظف به کار در بیرون از خانه است ولی زن موظف به انجام کارهای منزل نشده است بلکه از لحاظ فرهنگی دارای ارزش است و از سویی کار زن در خانه خویش مورد رحمت و پاداش الهی است و دارای ثواب مجاهدان است. در صورت تقسیم کار و واگذار کردن کاری به زن، که این کار باید در توان او باشد چراکه او گلی بهاریست و نه پهلوانی سخت و خشن، زن احساس می‌کند که در زندگی جایگاهی دارد و علاوه بر داشتن تکلیف، حقی نیز دارد؛ از این رو باید حرمتش حفظ شود. همچنین مرد علاوه بر کارهای خارج از خانه می‌تواند همسر خویش را در کارهای منزل یاری کند که این نیز مورد عنایت پروردگار بوده و ثواب صدیقان و شهیدان را دارد. در صورت نیاز اگر لازم به استخدام خدمتکاری در خانه شد باید وظیفه هر یک مشخص باشد تا در انجام وظایف سستی نباشد. سیره زندگانی مولای متقیان خود گواه بر این سخنان بوده و همراهی پایاپای ایشان در خانه جلوه‌گر است. یکی از راه‌های تعدیل یا کاهش شکاف بین نسلی در جهت تاثیر تقسیم کار است که با واگذاری کاری برعهده نسل جوان و همکاری و بررسی نتیجه کار به تبادل افکار و همراهی یکدیگر منجر می‌شود و نکته دیگر انجام وظیفه واگذار شده به هریک از آن‌ها به بهترین نحو ممکن است و تلاشی که هریک در اجرای بالاترین سطح از توانایی خود در انجام مسئولیت خویش باید به کار بگیرند.

۲- اصل برنامه‌ریزی و نظم و هماهنگی

داشتن نظم از مهمترین عوامل در پیشبرد اهداف خانواده است. چرا که بدون نظم ممکن است تلاش زیادی صورت پذیرد ولی اهداف محقق نشود. بنابراین مدیریت باید به گونه ای صورت پذیرد که هم فعالیت اعضای خانواده مورد بررسی قرار گیرد و هم رسیدن به اهداف محقق شود.

امام علی علیه السلام در نامه ۳۱ نهج البلاغه به فرزند خویش (امام حسن علیه السلام) می‌فرماید: «با آنچه در گذشته دیده یا شنیده ای، برای آنچه که هنوز نیامده، استدلال کن، زیرا تحولات و امور زندگی همانند یکدیگرند.»

امام حسین علیه السلام از امیر مؤمنان علیه السلام درباره برنامه و وضع پیامبر صل الله علیه و آله در داخل خانه پرسش کرد و علی علیه السلام چنین فرمود: هرگاه اراده می‌کرد به خانه می‌رفت و چون وارد منزل می‌شد، اوقات خود را به سه بخش تقسیم می‌کرد: بخشی را به [عبادت] خدا اختصاص می‌داد و بخشی را به خانواده اش و بخشی را به خودش. وقت مخصوص به خودش را نیز میان خود و مردم تقسیم می‌فرمود و خواص را می‌پذیرفت و مسائل و موضوعات را از

طریق آنان به عموم مردم ارجاع می داد و چیزی از ایشان مضایقه نمی کرد. (مجلسی، ۱۴۱۳ق: ج ۱۶: ۱۵۰) و (مکارم الاخلاق، ۱۳۷۰ش: ۱۳)

شکاف بین نسلی در اصل برنامه ریزی و نظم و هماهنگی

برنامه ریزی و داشتن نظم و هماهنگی در خانواده یکی از مهم ترین اصول مدیریتی است که باعث مدیریت بهتر و هموار شدن مسیر رسیدن به هدف می شود. نکاتی که باید در برنامه ریزی برای زندگی مورد توجه قرار دهیم این است که باید با توجه اعتدال آمیز به اتفاقات گذشته و پیش بینی آینده اقدام به برنامه ریزی کنیم و تقسیم شبانه روز به سه قسمت، قسمتی برای تأمین هزینه و کسب حلال برای تأمین زندگی و برنامه ریزی برای برآوردن نیاز همسر، متناسب با جایگاه و شأن وی و قسمتی برای نیایش و عبادت و گام نهادن در راه آخرت و قسمتی برای واداشتن نفس به لذت های حلال پیامبر نیز خود اوقات زندگی خویش را تقسیم نموده و در هر اوقاتی از زندگی به انجام کاری بخصوص مشغول بوده اند و قسمتی را به عبادت و قسمتی را برای خود که آن را بین خود و مردم تقسیم می کردند و قسمتی از آن را نیز به خانواده می پرداختند. آنچه مورد توجه است، اختصاص ندادن بیشترین اوقات زندگی به خانواده برای جلوگیری از غفلت در سایر امور زندگی می باشد. در این راستا با همفکری و مشارکت جوانان می توان به برنامه ریزی پرداخت و با استفاده از نظر و مشارکت آنان گامی در جهت کاهش یا تعدیل شکاف بین نسلی برداشت.

۳-اصل کار و کسب اقتصاد حلال

در سوره بقره، آیه ۲۳۳ و در سوره نساء، آیه ۳۴ و در سوره طلاق، آیه ۷ به این اصل اشاره شده است.

امام علی علیه السلام در نامه ۳۱ نهج البلاغه به فرزند خویش (امام حسن علیه السلام) می فرماید: «پسرم! بدان که روزی دو قسم است: یکی آن که تو آن را می جویی، و دیگر آن که او تو را می جوید، و اگر تو به سوی آن نروی، خود به سوی تو خواهد آمد؛ چه زشت است فروتنی به هنگام نیاز، و ستمکاری هنگام بی نیازی! همانا سهم تو از دنیا آن اندازه خواهد بود که با آن سرای آخرت را اصلاح کنی؛ اگر برای چیزی که از دست دادی ناراحت می شوی، پس برای هر چیزی که به دست تو نرسیده نیز نگران باش.»

در حکمت ۱۷۱ می فرماید: «بسا لقمه ای گلوگیر که از لقمه های فراوانی محروم می کند.»

امام علی علیه السلام در حکمت ۲۳۸ در مورد مشکلات تشکیل خانواده می فرماید: «زن و زندگی، همه اش زحمت و دردسر است و زحمت بارتر اینکه چاره ای جز بودن با او نیست.»

در حکمت ۲۵۸ می فرماید: «هرگاه تهیدست شدید با صدقه دادن، با خدا تجارت کنید.»

در حکمت ۲۴۰ می فرماید: «سنگ غصبی در بنای خانه، مایه ویران شدن آن است.»

شکاف بین نسلی در اصل کار و اقتصاد و تأمین رفاه متناسب و قناعت

با توجه به اینکه پرداخت نفقه و تأمین رفاه خانواده برعهده مرد است و دستمزدی که زن از فعالیت اقتصادی خود بدست می‌آورد برای خود اوست بنابراین باید بین شغل مرد با شأن زن مناسبت وجود داشته باشد و باید قبل از تشکیل نهاد خانواده و بعد از آن باید اهمیت ویژه‌ای به این اصل مبذول دارند چراکه باید امورات خانواده را برپایه اقتصاد حلال اداره شود. برهمن اساس شراکت در بدست آوردن روزی مغتنم شمرده شده ولی نباید برای به دست آوردن روزی نگران بود و یا به کار حرام و غضب کردن دست زد و زیاده خواهی کرد چراکه روزی از طرف خداوند مقرر شده است و انواع آن بر دو نوع است آنکه تو آن را می‌جویی و آنکه او تو را می‌جوید. زن و زندگی، همه‌اش زحمت و درد سر است و چاره‌ای جز بودن با او هم نیست. زندگی سخت است ولی فرو خوردن خشم و تحمل سختی فضیلت است. پناه بردن از فقر به خدا، فقر دین انسان را ناقص و عقل را سرگردان و عامل دشمنی است و گفته شده است که در هنگام تهیدست شدن با صدقه تجارت کنید. البته آنکه میانه‌روی کند تهیدست نمی‌شود. استفاده از اموال و دنیا برای رسیدن به آخرت، رعایت اعتدال و مخالفت امام با نپرداختن عاصم بن زیاد به خانواده و از دنیا کناره گرفتن او و نیز باید توجه داشت که قناعت مالی پایان‌ناپذیر است و بسا لقمه‌ای که از لقمه‌های فراوان محروم می‌کند. باتوجه به این بیانات در جهت کاهش شکاف بین نسلی باید فرزندان را از نوجوانی در کسب و کار خود وارد کرد یا شیوه‌های درآمد حلال را به فرزندان آموخت و آنان را با خود همراه ساخت تا با الگو گرفتن از پدر و مادر خود در عرصه کار و کسب روزی حلال فعالیت داشته باشند.

۴-اصل تعلیم و تربیت

در سوره روم، ۳۰ و در سوره تحریم، ۶ به این اصل اشاره شده است.

امام علی علیه السلام در خطبه ۱۶۶ نهج البلاغه در این باره می‌فرماید: «باید خردسالان شما از بزرگان شما پیروی کنند، و بزرگسالان شما نسبت به خردسالان مهربان باشند، و چونان ستم پیشگان جاهلیت نباشید که نه از دین آگاهی داشتند و نه در خدا اندیشه می‌کردند.»

و نیز در نامه ۳۱ نهج البلاغه به فرزند خویش (امام حسن علیه السلام) می‌فرماید: «هنگامی که پیوند فامیلی خود را گسستی دیگر چه کسی می‌تواند به تو امیدوار یا به پیوندت اعتماد کند؟! تهمت زدن موجب قطع رابطه است، چون برادرت پیوندش را از تو گسست تو خود را به پیوند با او وادار، و چون از تو رو گرداند مهربانی و احوالپرسی پیش آر، و چون بخل ورزد از بخشش دریغ مدار، و هنگام دور شدنش به نزدیکی با او، و به وقت سختگیری از نرمی نمودن، و به هنگام خطا کردن از عذرخواهی کوتاهی مکن، تا آنجا که گویا تو بنده او و او ولی نعمت توست، و مبادا این نیکی را آنجا کنی که نباید یاد درباره آن کس که نشاید... و چه زشت است گسستن پس از پیوستن، و ستمکاری پس از برادری، و دشمنی پس از دوستی؛ و خیانت به آن کس که تو را امین شمرده؛ و مایوس ساختن آن کس که به تو امید بسته، و نارو زدن به آن کس که به تو اعتماد کرده و اگر ناگزیر از قطع رابطه با برادرت شدی جایی برای دوستی او برای خود باقی گذار تا اگر روزی بر وی آشکار گردید راه برگشت داشته باشی...»

شکاف بین نسلی در اصل تعلیم و تربیت

باید توجه داشت که نباید محبت بیش از حد باعث چشم‌پوشی از تعلیم و تربیت و نادیده گرفتن پرداختن به نکات اخلاقی شو بلکه باید بسیار هوشمندانه در پی هر رفتار غلطی در پی اصلاح آن اقدام نمود و با توجه به این ضرب‌المثل معروف که از کوزه همان برون تراود که درون اوست. تربیت خانوادگی چیزی است که در ارتباط اول با هر کسی به منشأ ظهور و بروز در می‌آید و جلوه می‌کند. بنابراین انسان باید در ابتدا عیب‌شناس نفس خود باشد کسی که ابتدا به خودسازی بپردازد در تعلیم با کردار بسیار موفق‌تر از کسی خواهد بود که به تربیت با گفتار اکتفا کند به ویژه کسی که رهبر یا مدیر باشد باید پیش از تعلیم دیگران به خودسازی بپردازد و این شخص سزاوار تعظیم است. کسی که امر مدیریت را برعهده دارد باید از لجاجت دوری کند چراکه لجاجت تدبیر راست می‌کند و این خود نیازمند خودسازی و دلیلی بر مدعای سخنان قبلی است. در این اصل باید توجه داشته باشیم که نهاد خانواده مجموعه‌ای است که در آن نه تنها فرزندان که پدر و مادر نیز باید به خودسازی مشغول باشند و بیش از گفتار به کردار خویش اهمیت بسیاری دهند چراکه تأثیرگذاری آن به مراتب بیشتر است. همانگونه که امام علی علیه السلام برای ادب و تربیت فرزند خویش امام حسن علیه السلام نامه‌ای نوشته و در آن به تمامی نکات توجه نموده‌اند که در صورت نیاز به بیان نکات برای تربیت بصورت نوشته و مکتوب و جامع و کامل به بیان آنها پرداخت. تربیت به غیر از آنچه در قرآن و نهج البلاغه آورده شده شکاف بین نسل‌ها را تشدید می‌بخشد و عمل به سفارش‌های تربیتی نهج البلاغه و قرآن زمینه کاهش شکاف بین نسل‌ها را فراهم می‌آورد.

۵- حاصل تحقیق و بررسی

امام علی علیه السلام در نامه ۳۱ نهج البلاغه به فرزند خویش (امام حسن علیه السلام) می‌فرماید: «بپرهیز از غیرت نشان دادن بی جا که درستکار را به بیمار دلی، و پاکدامن را به بدگمانی رساند.» و در ادامه می‌فرماید: «پیش از حرکت، از همسفر بپرس، و پیش از خریدن منزل، همسایه را بشناس.» در شرح این قسمت از نامه امام آمده است که اگر قصد رفتن به راهی را دارد، از احوال رفیقی که در آن راه است جويا شود به این منظور که اگر او شخص بدی است از او دوری کند، و اگر فرد خوبی است با او همراه شود. زیرا همراه صمیمی و خالص است و یا چون آتشی سوزان است، و همچنین، موقعی که قصد سکونت در منزلی را دارد، به خاطر همان منظور، از همسایه جويا شود. (ابن میثم، ۱۳۸۵: ۷: ۳۰۸)

شکاف بین نسلی در اصل تحقیق و بررسی

نباید غیرت و بدگمانی جلوی قضاوت‌های صحیح مرد یا زن را در امور خانواده بگیرد بلکه همواره در تصمیم‌گیری‌ها اعتدال باید نمود و در همه مسائل جوانب کار را سنجید. در این اصل باید به این نکته توجه داشت که باید به فرزندان آموخت که در جهت آثار و نتایج تمامی کارها و فعالیت‌های اجتماعی و به طور مثال شبکه‌های اجتماعی تحقیق و بررسی و مطالعه نمایند و هر تفکر جدیدی را بی چون و چرا پذیرا نباشند.

۶- حاصل توجه همه جانبه به مسائل اجتماعی (خانواده - اجتماع) و ارتباط با خویشاوندان

امام علی علیه السلام در خطبه ۲۳ نهج البلاغه می‌فرماید: «ای مردم! انسان هر مقدار که ثروتمند باشد، باز از خویشاوندان خود بی‌نیاز نیست که از او با زبان و دست دفاع کنند خویشاوندان انسان، بزرگ‌ترین گروهی هستند که از او حمایت می‌کنند و اضطراب و ناراحتی او را می‌زدایند؛ و در هنگام مصیبت‌ها نسبت به او، پرعاطفه‌ترین مردم می‌باشند. نام نیکی که خدا از شخصی در میان مردم رواج دهد بهتر از میراثی است که دیگری بردارد. آگاه باشید!، مبدا از بستگان تهیدست خود رو برگردانید، و از آنان چیزی را دریغ دارید، که نگاه داشتن مال دنیا، زیادی نیورد و از بین رفتنش کمبودی ایجاد نکند. آن کس که دست دهنده خود را از بستگانش باز دارد، تنها یک دست را از آنها گرفته اما دست‌های فراوانی را از خویش دور کرده است؛ و کسی که پر و بال محبت را بگستراند، دوستی خویشاوندانش تداوم خواهد داشت.»

امام علی علیه السلام در نامه ۶۹ نهج البلاغه به حارث همدانی می‌فرماید: «از همنشینی با فاسقان بپرهیز که شر به شر می‌پیوندد، خدا را گرمی دارد، و دوستان خدا را دوست شمار، و از خشم بپرهیز که لشکر بزرگ شیطان است.» و نیز در حکمت ۱۴ می‌فرماید: «کسی را که نزدیکانش واگذارند، بیگانه او را پذیرا می‌گردد.»

در حکمت ۳۰۸ می‌فرماید: «دوستی میان پدران، سبب خویشاوندی فرزندان است، و خویشاوندی به دوستی نیازمندتر است از دوستی به خویشاوندی.»

در حکمت ۲۵۲ می‌فرماید: «خدا» ایمان «را برای پاکسازی دل از شرک، و «نماز» را برای پاک بودن از کبر و خودپسندی، و «زکات» را عامل فزونی روزی، و «روزه» را برای آزمودن اخلاص بندگان، و «حج» را برای نزدیکی و همبستگی مسلمانان، و «جهاد» را برای عزت اسلام، و «امر به معروف» را برای اصلاح توده‌های ناآگاه، و «نهی از منکر» را برای بازداشتن بی‌خردان از زشتی‌ها، «صله رحم» را برای فراوانی خویشاوندان، و «قصاص» را برای پاسداری از خون‌ها، و اجرای «حدود» را برای بزرگداشت محرمات الهی، و ترک «میگساری» را برای سلامت عقل، و دوری از «دزدی» را برای تحقق عفت، و ترک «زنا» را برای سلامت نسل آدمی، و ترک «لواط» را برای فزونی فرزندان، و «گواهی دادن» را برای به دست آوردن حقوق انکار شده، و ترک «دروغ» را برای حرمت نگهداشتن راستی، «سلام» کردن را برای امنیت از ترس‌ها، و «امامت» را برای سازمان یافتن امور امت، و «فرمان برداری از امام» را برای بزرگداشت مقام رهبری، واجب کرد.

شکاف بین نسلی در اصل توجه همه جانبه به مسائل اجتماعی (خانواده - اجتماع) و ارتباط با خویشاوندان

در این اصل بدین صورت قابل تبیین است که انسان نباید بخاطر مشغولیت‌های دنیایی از امور خانواده و خویشاوندان و اجتماع باز بماند بلکه همواره به فکر سعادت آن‌ها باشد و آن‌ها را مانند خود گرمی دارد و از هرچه برای موفقیت دیگران لازم است دریغ نکند. در این اصل باید به همراهی و انس آنان و توجه به ارزش‌های خانوادگی و فامیلی دعوت کرد و آنان را باتوجه به مسئله امروز برای مثال از استفاده بیش از حد از شبکه‌های اجتماعی در مهمانی‌ها و در جمع برحذر داشت و آنان را به گفت و گو و مراوده با جمع تشویق کرد و سپس به تحلیل نظر آنان نسبت به نگرش‌شان و راهنمایی آنان پرداخت.

۷-اصل مشورت با اعضای خانواده و وحدت هدف

در سوره بقره، ۲۳۳ به این اصل اشاره شده است.

آقای علی حسین زاده در کتاب همسران سازگار: راهکارهای سازگاری صفحه ۳۳۶ می نویسد: «تفکر اقسامی دارد که می توان به تفکر ابتدایی، تفکر انتزاعی، تفکر حل مسئله و ... اشاره کرد. به طور معمول، تفکر ابتدایی در میان زنان، بیش از مردان است. خانمها در بسیاری از موارد خوابهای طولانی می بینند که این خود نشانی از تفکر ابتدایی است. (مجد، روان شناسی زن و مرد ۱۳۴۹: ۷۸) تفکر انتزاعی که به استنباط و به دست آوردن مفاهیم از نمونهها نیازمند است، در میان زن و مرد دیده می شود؛ اما در میان زنان اجزای این تفکر بسیار جرئی است و مردان در تفکر انتزاعی کل گرا هستند. به همین دلیل زنان برای فکر کردن و تصمیم گرفتن به دقت بیشتری نیازمندند، در حالی که مردان به جهت کلی نگری، زودتر پاسخ می دهند و سرعت تصمیم گیری بیشتری دارند.

در تفکر حل مسئله که نوعی از تفکر انتزاعی است، انسان با یک دسته از معلومات به سراغ حل پاره ای از مجهولات می رود. مردان برای حل یک مسئله زمان کمتری می خواهند؛ چون تمرکز دارند؛ در نتیجه درصد اشتباه و انحراف از استاندارد در زنان بیش از مردان است و تفکر حل مسئله زنان به کندی پیش می رود. (مجد، روان شناسی زن و مرد ۱۳۴۹: ۷۸)

دامنه کمی تفکر زنان، بیش از مردان است؛ اما مسائل پیچیده و دقیق را نباید به آنان واگذار کرد؛ چراکه رأی آنان در پیچیدگیها، ضمانت صحت بالایی ندارد. حضرت علی علیه السلام در زمینه این تفاوت می فرماید: از مشورت با زنان بپرهیزید؛ چراکه رأی آنان زود سست می شود و تصمیم آنان ناپایدار است. عامل ناپایداری در تصمیم گیری آنان افزون بر غلبه احساسات و عواطف، دید گسترده، باز و سطحی آنهاست. (نهج البلاغه، نامه ۳۱)

همچنین در مواردی خاص که زنان تجربه خوبی دارند، می توان با آنان مشورت کرد؛ چرا که نهی از مشورت، عمومی و غالبی است و می توان برای آن مواردی استثنایی پیدا کرد. پس در مواردی که به تصمیم گیری در کارهای مهم رو می آوریم، نباید تصمیمات پایدار و رأیی قوی را از زنان انتظار داشته باشیم. (حسین زاده، ۱۳۹۱: ۳۳۶ و ۳۳۷)

در حکمت ۱۶۱ می فرماید: «هر کس خود رأی شد به هلاکت رسید و هر کس با دیگران مشورت کرد، در عقلهای آنان شریک شد.»

در حکمت ۱۷۳ می فرماید: «آن کس که از افکار و آراء گوناگون استقبال کند، صحیح را از خطا خوب شناسد.»

در حکمت ۸۶ می فرماید: «اندیشه پیر در نزد من از تلاش جوان خوشایندتر است.»

شکاف بین نسلی در اصل مشورت با اعضای خانواده و وحدت هدف

در این اصل باید توجه داشت که موارد مشورت باید شناخته شود زیرا به دلیل تفاوت‌های فکری و کلی‌نگری در مردان و جزئی‌نگری در زنان باعث می‌شود که جنبه‌هایی از موضوع پوشیده بماند و با مشورت واضح شود و به دلیل سست اراده بودن زنان در امور سیاسی نباید با زنان مشورت کرد. مشورت کردن مخصوصا در خانواده در راستای رسیدن به هدف بسیار سازنده است و تلاش و همفکری اعضای خانواده بسیار ستودنی است. مشورت از مواردی است بسیار به آن سفارش شده است و مشورت کننده صحیح را از خطا تشخیص می‌دهد. در این اصل باید به این نکته اشاره کرد که مشورت کردن با اعضای خانواده زمینه کاهش شکاف نسلی را بخصوص بین جوانان و بزرگترها را کاهش می‌دهد و آنان را بایکدیگر همسو و هم‌جهت می‌کند.

۸- اصل محبت و مهرورزی در بین اعضای خانواده

در سوره بقره، ۲۳۷ و در سوره تغابن، ۱۴ و در سوره نساء، ۱۹ به این اصل اشاره شده است.

امام صادق علیه السلام فرمود: ... مرد به رنگ سیاه خضاب کند که پیامبر صل الله علیه و آله فرمود: این کار باعث محبت در زنانتان می‌شود. (حرعاملی، ج ۲، ۱۴۰۹: ۸۷)

رسول اکرم صل الله علیه و آله فرمود: «تکریم نمی‌کنند زنان را مگر افراد بزرگوار و تحقیر نمی‌کنند آن‌ها را مگر افراد فرومایه.» (پاینده، ۱۳۸۲: ۲۱۸)

پیامبر اکرم صل الله علیه و آله فرمود: هر کسی (مردی) که زنش او را اذیت کند، خداوند نماز و کارهای نیک او را قبول نمی‌کند تا این که شوهر را راضی کند. گرچه تمام عمرش روزه بگیرد و نماز بخواند و بنده آزاد کند و در راه خدا انفا نماید. چنین زنی (آزار رساننده شوهر) اولین فردی است که وارد آتش جهنم می‌شود. بعد حضرت فرمود: هر مردی هم، زنش را آزار و اذیت کند، این‌گونه دارای عذاب است... (حرعاملی، ۱۴۰۹: ۱۴؛ ۱۱۴)

باوجود اینکه اسلام به محبت و گذشت در خانواده تأکید شده است اما روایات متعددی از سوی پیشوایان دین و حضرت علی علیه السلام بر اعتدال در محبت‌ورزی و گذشت وجود دارد تا از هرگونه افراط و تفریط جلوگیری شود.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: ای مسعود، مبادا به خاطر محبت نسبت به زن و فرزند، وادار به گناه. افتادن در حرام شوی! (مجلسی، ج ۱۷: ۳۲)

در حکمت ۵۰ می‌فرماید: «دل های مردم گریزان است، به کسی روی آورند که خوشرویی کند.»

شکاف بین نسلی در اصل محبت و مهرورزی در بین اعضاء خانواده

در منطق اسلام، همان اندازه که محبت به زن، مورد توجه قرار گرفته است. شوهر، وقتی بیش از حد، تسلیم خواسته‌های خوب و بد همسر خویش می‌شود، بزرگ‌ترین ضربه را از نظر روحی و روانی به او وارد کرده است، زیرا این کار سبب نازپروردگی و زودرنجی همسر می‌شود که با کوچک‌ترین ناملایمات آزرده و ناراحت می‌شود. در هر صورت محبت به خانواده تا آنجا مورد قبول دین اسلام است که سبب از دست دادن محبت خدا و رسول خدا و ارزش‌های الهی نشود و در مواقع آزمایش الهی، محبت به زن و فرزند را بر محبت به خدا ترجیح ندهد و آلا این نوع محبت، سبب گمراهی و فسق انسان می‌گردد. در این اصل می‌توان گفت با توجه و محبت به فرزندان می‌توان تا حد بسیار زیادی در جهت تعدیل یا کاهش شکاف بین نسلی گام نهاد.

۹- اصل توجه به تفاوت‌های زن و مرد

افلاطون زنان و مردان را از نظر کیفی مشابه و از نظر کمی متفاوت از یکدیگر می‌داند. او می‌گوید: «زن و مرد از نظر استعداد مشابه یکدیگرند و زنان نیز می‌توانند همان وظایف و مسئولیت‌هایی را به عهده گیرند که مردان عهده‌دار آن هستند و متقابلاً از همان حقوقی برخوردار شوند که مردان برخوردار هستند. مردان تعلیمات جنگی می‌بینند؛ زنان نیز آموزشی نظامی می‌بینند، مردان در مسابقات ورزشی شرکت می‌کنند، زنان نیز باید شرکت کنند.» (افلاطون، ۱۳۶۸: ۱۲۷). البته او زنان را از بعد کمی در همه زمینه‌ها متفاوت می‌بیند و می‌گوید: زنان در هر رشته‌ای از رشته‌ها، از مردان ناتوان‌ترند.

در مقابل، ارسطو معتقد است تفاوت زن و مرد به مسائل کمی اختصاص ندارد؛ بلکه آن‌ها از نظر کیفی نیز متفاوتند. آن‌ها حتی از جهت فضایل اخلاقی نیز، در بسیاری از موارد با مردان فرق می‌کنند. او بر این باور است که بعضی از خصلت‌ها می‌تواند برای مرد فضیلت‌ی‌ه‌شمار آید، در حالی که برای زن فضیلت محسوب نشود. پس از ارسطو نیز دانشمندانی نظریه ارسطو را بر نظریه افلاطون ترجیح دادند. (مطهری، ۱۳۶۸: ۱۷۰)

بهترین خصلت‌های زنان که بدترین خصلت‌های مردان است، عبارتند از: تکبر، ترس و بخل. هرگاه زنی متکبر باشد، بیگانه را به حریم خود راه نمی‌دهد، و اگر بخیل باشد، اموال خود و شوهرش را حفظ می‌کند، و چون ترسان باشد، از هر چیزی که به آبروی او زیان رساند فاصله می‌گیرد.» (نهج البلاغه، حکمت ۲۳۴)

امام علی علیه السلام در خطبه ۸۰ می‌فرماید: «ای مردم! همانا زنان در مقایسه با مردان، در ایمان، و بهره‌وری از اموال و عقل، متفاوتند، اما تفاوت ایمان بانوان، برکنار بودن از نماز و روزه در ایام «عادت حیض» آنان است، و اما تفاوت عقلشان با مردان بدان جهت که شهادت دو زن برابر شهادت یک مرد است، و علت تفاوت در بهره‌وری از اموال آن که ارث بانوان نصف ارث مردان است. پس، از زنان بد بپرهیزید و مراقب نیکانشان باشید. در خواسته‌های نیکو، همواره فرمانبردارشان نباشید، تا در انجام منکرات طمع ورزند.»

در حکمت ۱۳۶ می فرماید: «جهاد زن، نیکو شوهرداری است.»

شکاف بین نسلی در اصل توجه به تفاوت های زن و مرد

ویژگی ها و تفاوت هایی که از لحاظ روحی و روانی و جسمی و توانایی که بین هر یک از آن دو وجود دارد و شناخت این تفاوت ها در زندگی و بسیاری از زمینه ها مانند: واگذاری مسئولیت ها و رعایت حال طرف مقابل و... بسیار سودمند است و اینکه در توجه به این نکته که هر کدام از آنها با برقراری ارتباطی خاص و ویژه و صمیمی با فرزند می توانند با او یگانه شوند و در بسیاری از مسائل بایکدیگر همراه شوند.

۱۰- اصل عفت

یکی از چیزهایی که مرد مسلمان را اصلاح می کند، این است که، زنی داشته باشد، وقتی به او نگاه می کند، شاد گردد و هنگامی که از خانه خارج می شود، شوهر را در قلب و در اعماق وجود خود حفظ کند و هرگاه به او دستوری می دهد، اطاعت نماید. (حرعاملی، ۱۴۰۹ ق؛ ۱۴: ۲۲)

در حکمت ۶۸ می فرماید: «عفت ورزیدن زینت فقر، و شکرگزاری زینت بی نیازی است.»

در حکمت ۳۰۵ می فرماید: «غیرتمند، هرگز زنا نمی کند.»

در حکمت ۳۴۰ می فرماید: «پاکدامنی، زیور تهیدستی است.»

در حکمت ۳۴۵ می فرماید: «دست نیافتن به گناه، نوعی عصمت است.»

در حکمت ۴۷۴ می فرماید: «پاداش مجاهد شهید در راه خدا، بزرگ تراز پاداش عقیف پاکدامنی نیست که قدرت بر گناه دارد و آلوده نمی گردد. همانا عقیف پاکدامن، فرشته ای از فرشته هاست.»

شکاف بین نسلی در اصل عفت

در رعایت اصل عفت هر چند عفت زن و مرد باعث استحکام خانواده می شود نباید آن را با غیرت بی جا در یک سطح قلمداد کنیم، بلکه باید همواره در رعایت آن میانه روی نمود و براساس حکم خداوند عمل کرد. در این اصل با توجه به پای بندی خانواده و به ویژه پدر و مادر به این اصل فرزند نیز خود را تا حد بسیار زیادی در راستای پای بندی به دستورات دین ملزم خواهد نمود.

۱۱- اصل شکرگزاری و عبادت

در سوره لقمان، ۱۲ به این اصل اشاره شده است.

در حکمت ۱۳۶ می فرماید: «نماز، موجب نزدیکی هر پارسایی به خداست و حج، جهاد هر ناتوان است. هر چیزی زکاتی دارد و زکات تن، روزه و جهاد زن، نیکو شوهرداری است.»

در حکمت ۳۴۰ می فرماید: «و شکرگزاری، زیور بی نیازی (ثروتمندی) است.»

در خطبه ۱۹۹ می فرماید: «مردم! (خواندن و اقامه) نماز را بر عهده گیرید، و آن را حفظ کنید، زیاد نماز بخوانید، و با نماز خود را به خدا نزدیک کنید». نماز دستوری است که در وقفهای خاص بر مؤمنان واجب گردیده است. «آیا به پاسخ دوزخیان گوش فرا نمیدهید، آن هنگام که از آنها پرسیدند: چه چیز شما را به دوزخ کشانده است؟ گفتند: ما از نمازگزاران نبودیم.» همانا نماز، گناهان را چونان بر گهای پاییزی فرو مریزد، و غل و زنجیر گناهان را از گرد نهادن یگشاید. پیامبر اسلام صل الله و علیه و آله نماز را به چشمه آب گرمی که بر در سرای مردی جریان داشته باشد، تشبیه کرد، اگر هر شبانه روز پنج بار خود را در آن شستشو دهد، هرگز چرک و آلودگی در بدن او نماند. همانا کسانی از مؤمنان حق نماز را شناختند که زیور دنیا از نماز بازمانند، و روشنائی چشمشان، یعنی اموال و فرزندان، مانع نمازشان نشود. خدای سبحان می فرماید: «مردانی هستند که تجارت و خرید و فروش، آنان را از یاد خدا، و برپاداشتن نماز، و پرداخت زکات باز نمی دارد.» رسول خدا صل الله و علیه و آله پس از بشارت به بهشت، خود را در نماز خواندن به زحمت می انداخت، زیرا خداوند به او فرمود: «خانواده خویش را به نماز فرمان ده و بر انجام آن شکیبا باش.» پس پیامبر صل الله و علیه و آله پی در پی خانواده خود را به نماز فرمان می داد، و خود نیز در انجام نماز شکیبا بود. خدا صل الله و علیه و آله پس از بشارت به بهشت، خود را در نماز خواندن به زحمت می انداخت، زیرا خداوند به او فرمود: «خانواده خویش را به نماز فرمان ده و بر انجام آن شکیبا باش.» پس پیامبر صل الله و علیه و آله پی در پی خانواده خود را به نماز فرمان می داد، و خود نیز در انجام نماز شکیبا بود.

در حکمت ۲۴۴ می فرماید: «خدا را در هر نعمتی حقی است، هر کس آن را بپردازد، فزونی یابد، و آن کس که نپردازد و کوتاهی کند، در خطر نابودی قرار گیرد.» ابن میثم در شرح این حکمت می نویسد: «حق خدا در نعمت، سپاسگزاری است که واجب و لازم است، و اما شکر نعمت باعث فزونی، و کوتاهی در شکرگزاری باعث از دست دادن نعمت می گردد به دلیل آیه (ابراهیم، ۷) امام وادار به سپاسگزاری کرده، و از ناسپاسی برحذر داشته است، با یادآوری این جهت که قضای الهی برای جاری است.» (ابن میثم، ۱۳۸۵: ۸: ۱۴ و ۲۱۵)

شکاف بین نسلی در اصل شکرگزاری و عبادت

در زندگی بسیاری از مسائل هست که ابتدا باید سعی و تلاش کرد و سپس به دعا و توکل برخاست زیرا چیزهایی که با تلاش به دست می آیند را نمی توان با دعا و توکل و بدون سعی و تلاش به دست آورد و دست نیاز به سوی خدا دراز کرد و در این اصل باید توجه نمود که همراهی خانواده با فرزند و اینکه فرزند با دیدن برگزاری نماز اول وقت توسط والدین و پیروی آنها از دستورات الهی به طبع فرزندان نیز با چنین پرورشی بزرگ خواهند شد و تا حد زیادی باعث کاهش شکاف بین نسلی خواهد شد.

نتیجه گیری

مهم ترین اصول مدیریت خانواده عبارتند از: ۱. اصل تقسیم کار و مسئولیت پذیری ۲. اصل برنامه ریزی و نظم و هماهنگی ۳. اصل کار و اقتصاد حلال ۴. اصل تعلیم و تربیت ۵. اصل حفاظت ۶. اصل توجه همه جانبه به مسائل اجتماعی (خانواده - اجتماع) و ارتباط با خویشاوندان ۷. اصل مشورت با اعضای خانواده و وحدت هدف ۸. اصل محبت و مهرورزی در بین اعضای خانواده ۹. اصل توجه به تفاوت های زن و مرد ۱۰. اصل عفت ۱۱. اصل شکرگزاری و عبادت

خانواده ناب شیعی خانواده ای است که اعتدال، حاکم بر تمامی روابط آنها باشد و در هیچ زمینه ای دچار افراط و تفریط نباشد و خانواده بستری مناسب برای پرورش اعضای خانواده باشد و آنان در شیوه ی زندگانی خود از پیامبر و ائمه اطهار الگو گرفته و در تمامی لحظات زندگی و فعالیت های روزانه خود کلمات و سخنان آنان جاری باشد.

خانواده محیطی که مجموعه ای کوچک از جامعه است باید به بهترین شیوه با همکاری و همیاری تمام اعضاء آن در راستای رسیدن به آرمان های جامعه قدم بردارد و اعتدال شیوه ای است که این نهاد برای مدیریت بی گمان بدان نیازمند است. توجه و عمل به هریک از موارد ذکر شده زمینه کاهش شکاف بین نسلی را فراهم خواهد آورد.

منابع

قرآن

ابن ابی الحدید ، عبدالمجید بن هبه الله (۱۳۷۸ق) شرح النهج البلاغه به کوشش محمود ابوالفضل ابراهیم ، قاهره فضل الله، سید محمد حسن (۱۳۷۸) دریچه ای به دنیای جوان، ترجمه عبدالهادی فقهی زاده ، تهران : انتشارات دادگستر

ابن منظور، محمد بن مكرم، لسان العرب، ج ۱۱، بیروت، دارصادر، ۱۴۱۴ه.ق.

ابن میثم بحرانی، کمال الدین میثم بن علی، شرح نهج البلاغه، ج ۸، مشهد، بنیاد پژوهش های اسلامی، ۱۳۸۵.

احمد خانی، مسعود، الگوسازی رفتار مدیران با توجه به برنامه های حضرت امیرعلیه السلام در نهج البلاغه، کارشناسی ارشد، ۱۹۱-۱۹۲، دانشگاه امام صادق علیه السلام، قم، ۱۳۹۰.

افلاطون، جمهوریت، ترجمه فواد رحمانی، تهران، انتشارات علمی فرهنگی، ۱۳۶۸.

امام علی علیه السلام، نهج البلاغه، ترجمه، دشتی، محمد، قم : دفتر مطالعات تاریخ معارف اسلامی، ۱۳۸۳.

انوری، دکتر حسن. فرهنگ بزرگ سخن. تهران. ۱۳۸۲.

پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، دنیای دانش، تهران ۱۳۸۲ش.

- جمعی از نویسندگان، ۱۳۷۵، دایرة المعارف تشیع، نشر شهید سعید محبی.
- حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ۴ و ۱۲ و ۲۰، آل بیت، قم ۱۴۰۹ ق.
- حسین زاده، علی، همیران سازگار: راهکارهای سازگاری. قم. انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله، ۱۳۸۸.
- دهخدا، علی اکبر. فرهنگ دهخدا. تهران: انتشارات چاپ دانشگاه ۱۳۷۷.
- رحیمی، عباس، خانواده موفق، قم، ۱۳۹۰.
- زارعی و محمدی، رضا و محمد، مدیریت خانواده از نگاه امیرالمؤمنین علیه السلام در خطبه‌ها و حکمت‌های نهج البلاغه، دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت، دانشکده علوم تربیتی، مرودشت، ۱۳۹۳.
- شرفی، محمدرضا (۱۳۸۲)، مجموعه مقالات گسست نسلیها، پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی. / مقاله در کتاب
- صدوق، محمد بن علی بن بابویه، الامالی، مؤسسه البعثة، قم ۱۴۱۷ ق.
- طوسی، محمد بن حسن، مکارم الاخلاق، شریف رضی، قم ۱۳۷۰ ش.
- علی زاده، محمدجواد. قرآن و مدیریت راستین. مشهد رستگار ۱۳۷۷.
- فرجی، مجتبی، آستان قدس رضوی، ۱۳۸۲، زندگی در آینه اعتدال، تهران.
- قائمی، دکتر علی، نظام حیات خانواده در اسلام، انتشارات امیری، تهران ۱۳۷۹ ش.
- قربانپور آرانی، حسین، عدالت در نظام خانواده در اسلام، کارشناسی ارشد، ۱۳۳، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، قم، ۱۳۸۹.
- مجلسی، علامه محمدباقر، بحار الانوار، ج ۱۶ و ۱۷ و ۷۸ و ۱۰۳، مؤسسه الوفا بیروت ۱۴۰۳ ق.
- مطهری، مرتضی، نظام حقوق زن در اسلام، قم، صدرا، ۱۳۶۸.
- معین، محمد. فرهنگ معین یک جلدی. تهران: انتشارات راه رشد ۱۳۸۲.
- مغنیه رحمه الله، علامه محمد جواد، در سایه سار نهج البلاغه، ج ۳ و ۶، قم، مؤسسه دارالکتاب الاسلامی، ۱۳۸۷.
- اینگلهارت، رونالد (۱۳۷۳) تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی، ترجمه مریم وتر، انتشارات کویر، تهران/ کتاب ترجمه